

Interreg – IPA CBC Bulgaria – Serbia
Program CCI Number 2014TC16I5CB007

Interreg - IPA CBC
Bulgaria - Serbia
For everyone saved a tree (FOREST)

Дугорочна стратегија за укључивање младих људи у активности на пољу заштите животне средине

Стратегија је развијена у оквиру пројекта № CB007.2.32.170 "За свакога који је спасио дрво (FOREST)", приоритетна осовина: 3. Околина, одређени циљ: 3.2. Заштита животне средине, који финансира ЕУ путем програма ИПА Бугарска-Србија 2014 - 2020

Пројекат № CB007.2.32.170 " За свакога који је спасио дрво (FOREST)" је финансирала ЕУ кроз програм Интеррег-ИПА Бугарска-Србија

**Овај пројекат суфинансира ЕС кроз програм Интеррег - ИПА ЦБЦ
Бугарска-Србија.**

**Ова публикација је креирана и одржавана уз помоћ ЕУ кроз
Интеррег - ИПА програм Бугарска-Србија, "За све који су спасли дрво"
CCI No 2014TC16I5CB007. За садржај ова публикација одговоран је
Институт за шумарство Бугарске академије наука и ни на који начин не
може одражавати ставове и ставове ЕУ или Управљачког тијела о
програму.**

Садржај:

I. УВОД.....	6
II. КОНЦЕПЦИСКИ ОКВИР ЗА РАЗВОЈ ДУГОРОЧНЕ ВИЗИЈЕ.....	7
III. ЕВРОПСКИ И НАЦИОНАЛНИ КОНТЕКСТ	13
IV. ТРЕНУТНО СТАЊЕ И ОСНОВНИ ПРЕДУСЛОВИ ЗА УЧЕШЋЕ МЛАДИХ ЉУДИ У АКТИВНОСТИ ЗА ОЧУВАЊЕ ПРИРОДЕ	19
V. ВИЗИЈА ЗА РАЗВОЈ ИНИЦИЈАТИВЕ ЗА УКЉУЧИВАЊЕ МЛАДИХ ЉУДИ У АКТИВНОСТИ ЗА ЗАШТИТУ ПРИРОДЕ.....	20
1. ПРИВЛАЧЕЊЕ ПАЖЊЕ ПРЕКО КОРИШЋЕЊА ИНОВАТИВНИХ ПРИСТУПА	21
2. ФОКУСИРАЊЕ НА "ЗАБАВУ" И "ТЕМЕ" УМЕСТО НА ОТВОРЕНИ ФОКУС НА „ПРИРОДУ“ ИЛИ „ЗАШТИТУ“	22
3. ПРЕДЛАГАЊЕ „МЕНИЈА“ АКТИВНОСТИ, КОЈЕ ОДГОВАРАЈУ РАЗЛИЧНИМ ПРЕФЕРЕНЦИЈАМА „ ДА ИЗАЂЕМО НА ОТВОРЕНО“	23
4. ОДРЖАЊЕ АКТИВНОСТИ ЈЕДНОСТАВНИМ И ЕФЕКТИВНИМ, ДА БИ МОГЛЕ ЛАКО БИТИ ОСТВАРЕНЕ	46
5. ПРАКТИЧНЕ АКТИВНОСТИ, КОЈЕ ПОДСТИЧУ ГРУПНИ РАД.....	23
6. ПРУЖАЊЕ УЗБУДЉИВИХ ИСКУСТАВА УСРЕД ДИВЉЕ ПРИРОДЕ.....	24
7. ИСКОРИШЋАВАЊЕ ИСКУСТВА И РАЗЛИЧИТЕ ВЕЗЕ СА МЕДИЈИМА 	4825
VI. СТРАТЕГИЈСКИ И ОПЕРАТИВНИ ЦИЉЕВИ.....	26
1. ПРИСТУП „КОРАК ПО КОРАК“	26
2. ЗАПОЧНИТЕ НА ЛОКАЛНОМ НИВОУ И НАКОН ТОГА ПРОДУЖИТЕ ДАЉЕ.....	27

Пројекат №СВ007.2.32.170 “За сваког, ко је спасио дрво (FOREST)” је финансиран од ЕУ посредством програма –ИПА Бугарска-Србија

3.	ПРИСТУП "ДАЈТЕ ШАНСУ ДОБРОВОЉЦИМА"	28
4.	АНГАЖОВАЊЕ ЉУДИ У ПРОЈЕКТИМА, ДО КОЈИХ ИМ ЈЕ СТАЛО .	29
5.	ИЗГРАДЊА ИНФОРМАЦИЈСКЕ И КОМУНИКАЦИЈСКЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ	30
VII.	КООРДИНАЦИЈА, ОСТВАРИВАЊЕ, МОНИТОРИНГ И ФИНАНСИРАЊЕ	31

О ПРОЈЕКТУ

ЦИЉЕВИ И АКТИВНОСТИ ПРОЈЕКТА FOREST

Пројекат FOREST се заснива на концепцији о ангажовању омладине-добровољаца у решавању проблема, повезаних са заштитом стања горских хабитата у трансграничном региону. Са методичком подршком експерата из Института за шуме и заједничким учешћем омладине општина Ботевграда и Ниша, било је реализовано низ активности, усмерених ка повећању знања и вештина омладине у односу на оцену здравственог стања шума, метода за заштиту и опоравак шумских хабитата и популаризацију сличних иницијатива у друштву.

Конкретне активности, које су биле реализоване у периоду реализације пројекта од 16.маја 2019 до 16 августа 2020 године су следеће:

Активност 1: Организовање Међународног семинара усмереног ка повећању друштвене информираности и ангажованости младих људи за учешће у активностима, повезаних са заштитом шума (Место реализације –Србија).

Активност 2: Спровођење курса за обуку омладине-добровољаца, с учешћем међународних експерата, који ће презентирати теме повезане са животном средином и одрживим искоришћавањем природних ресурса у шумама (Место реализације- Бугарска).

Пројекат №СВ007.2.32.170 “За сваког, ко је спасио дрво (FOREST)” је финансиран од ЕУ посредством програма –ИПА Бугарска-Србија

Активност 3: Спровођење активности пошумљавања у различитим срединама, на шумској и градској територији (Место реализације-Србија).

Активност 4: Дијагностика и контрола популација универзалних штеточина и патогена у шумским екосистемима и процена њиховог стања у контексту с њима повезаним екосистемним услугама (Место реализације - Бугарска).

Активност 5: Мапирање, оцена и побољшање стања популације вредних биљних врста (Место реализације- Бугарска).

Активности 6 и 7: Стварање хербаријума локалних биљних врста и њихово излагање пред јавност у форми изложби (Место реализације-Србија и Бугарска).

Активност 8: Стварање Заједничке базе података, у којима ће бити скупљане информације са терена проучавања, примењени и научни резултати добијених при реализирању појединих активности пројекта (фотографије, видеофајлови, координате локалитета, карте, публикације, подаци о мерењима становништва и заједница и др.) (Место реализације Бугарска).

Активност 9: Развој дугорочне стратегије о ангажовању младих људи у остваривању активности повезаних са заштитом природе (Место реализације Бугарска).

Пројекат №CB007.2.32.170 “За сваког, ко је спасио дрво (FOREST)” је финансиран од ЕУ посредством програма –ИПА Бугарска-Србија

Активност 10: Завршна конференција са међународним учешћем укључује презентирање резултата и демонстрацију добрих пракси од пројеката и иницијатива са сличним фокусом. (Место реализације Бугарска).

У свакој од горенаведених активности био је укључен различит број омладине из општина Ботевграда и Ниша, на узрасту од 13 до 18 година, који се као учесници у појединим активностима неће понављати.

Партнери на пројекту

“Омладински покрет за развој сеоских региона у Бугарској “ (ОПРСБ) је водећи партнер на овом пројекту и је удружење са непривредним циљем, са седиштем и адресом управљања у граду Ботевграду. Официјално је регистрован 2009 године. Основни циљеви , које је себи поставила ова организација су сарадња и стимулисање слободне иницијативе , генерисање нових идеја , да сарађујемо и размењујемо информације и искуства са сличним организацијама, као и са државним и међународним институцијама у области науке, културе, образовања, спорта, туризма, животне средине за социјални развој омладинске заједнице сеоских региона Бугарске.

Основне сфере активности су заштита права младих људи; помагање социјалне реализације омладине; развој и реализација стратегија, програма и пројеката за развој сеоских региона; прикупљање, обрада и анализа података о стању и перспективном развоју сеоских региона; информацијско – консултантска активност међу омладином односно

Пројекат №СВ007.2.32.170 “За сваког, ко је спасио дрво (FOREST)” је финансиран од ЕУ посредством програма –ИПА Бугарска-Србија

законодателство у Републици Бугарској и појашњење права и обавеза грађана, помагање младих талената и омладине у неравноправном стању, њихово заступништво и др..

ОПРСБ као водећи партнер одговара о: потпуном управљању и координацији пројекта; комуникацији са Заједничким секретаријатом програма; комуникацији и сарадњи између партнера; управљању ризика; унутрашњем мониторингу; извештајима о реализацији пројекта и др. Додатно, ОПРСБ је одговоран партнер за реализацију и извештаје активности 2, 4, 5 и 7.

Центар за друштвене иновације „НИИТ“ је добровољно, невладино и непривредно удружење, основано 2007 године у Нишу, Јужна Србија.

Основни циљ НИИТ-а је да подржи развој друштва преко иновативних инструмената и средстава. У обухвату интереса и рада овог удружења спада не само Република Србија, већ и државе у региону Балкана, као и целе Европе.

Најсуштински део мисије организације је допринос побољшању грађанског друштва преко информисања и образовања грађана о демократији и друштвеним институцијама. Исто тако, НИИТ подржава групе, асоцијације и лица, који раде на ширењу идеја грађанског друштва. Инструмент за јачање демократизације је подстрекивање грађана за активније и шире учешће у процесу израде решења. НИИТ учествује у

Пројекат №СВ007.2.32.170 *“За сваког, ко је спасио дрво (FOREST)”* је финансиран од ЕУ посредством програма –ИПА Бугарска-Србија

борби против корупције, недостатка транспарентности и других друштвених изазова.

У оквирима пројекта FOREST NIIT је одговорни партнер за реализацију и извештаје Активности: 1, 3 и 6. Организација ће обезбедити свакодневно техничко управљање и остваривање ових индивидуалних радних пакета. Исто тако, NIIT ће остваривати узајамне активности са осталим партнерима у организацији и реализацију свих активности овог пројекта.

Институт за шуме

Институт за шуме при Бугарској Академији Наука (БАН) је други партнер на овом пројекту са бугарске стране. Мисија му се састоји у спровођењу фундаменталних и научно примењених истраживања горских екосистема, остваривајући кључну улогу у природној средини како у њеној целовитости и ненарушивости, исто тако и у условима антропогених утицаја, укључујући и ублажавање последица климатских промена. Институт за шуме ствара теоретску и научну основу за практична решења у вези са привређивањем, шумским генетским ресурсима, очувањем шума, заштитом од ерозија, као и помагање израде политика и законодавства у односу на очување шума и природе. Базирајући се на везу између традиција и иновација у шумској привреди и биолошким наукама, као и на приоритетима Бугарске

Пројекат №СВ007.2.32.170 “За сваког, ко је спасио дрво (FOREST)” је финансиран од ЕУ посредством програма –ИПА Бугарска-Србија

академије наука, специфичне научне активности Института за шуме укључују:

- проучавање структуре, функционисања и адаптираности шумских система климатским променама и другим природним и антропогеним утицајима;
 - развој програма за еколошки адекватном привређивању и коришћењу шума и њихових производа;
 - проучавање биолошких ресурса и очување шумске флоре и фауне.
- Сабрана знања у појединим јединицама помажу развој мера и приступа еколошко адекватног одрживог управљања шумама преко којих се минимизирају негативне еколошке последице.

I. Увод

Широм света све више младих људи жели промене у управљању и настоји да се уважавају њихове основни слобода и права; боље услове за себе и њихове заједнице; могућност учења, рад и учешће у решењима, која их се тичу. Више од икад, сада је време за повећање инвестиција у истраживањима, политике и програми за повећање њихових надлежности, преко којих ће омладина просперирати, Више од икада раније, сада је време за повећање инвестиција у истраживањима, политикама и програмим, за повећање њихових компетенција, преко којих ће омладина моћи просперирати, да би добили ју осећај наде и заједништва и да буду ангажовани као одговорни социјални партнери и иноватори.

Развој Дугорочне стратегије за укључивање младих људи у активности за заштиту (Стратегија) у оквиру пројекта “For everyone saved a tree (FOREST)”, суфинансираним од ЕУ по Interreg-IPA CBC Bulgaria–Serbia Programme 2014-2020, је и резултат Оперативне стратегије за омладину 2014-2021 институције УНЕСКО , у којој се заступа неопходност проучавања изводљивости и последица насталих од укључивања омладине као новог глобалног приоритета. Неопходно је и одредити најбољи модалитет за инкорпорирање у стратегије њене обуке, васпитање и раст. Преко наведеног, омладинци требају бити усмерени и као корисници и као будући лидери, ка остваривању одрживог развоја (Axis 2, 16).

Пројекат №СВ007.2.32.170 “За сваког, ко је спасио дрво (FOREST)” је финансиран од ЕУ посредством програма –ИПА Бугарска-Србија

Развој Стратегије се заснива на интердисциплинарном приступу при чему су укључени различни експерти (који су научени за доследно искоришћавање шумских ресурса и очување природе и биодиверзитета), наставници, шумски службеници, уредници и др.), државне и општинске структуре и невладине организације из Републике Бугарске и Републике Србије.

Стратегија одређује, као основни приоритет у образовању младих људи заштиту животне средине, а то ће им помоћи да разумеју и вреднују природне ресурсе двеју држава и како да сачувају те ресурсе за будуће генерације. Резултат тога ће бити развој вештине критичког мишљења и стицање потребних знања, да би се схватила сложеност еколошких проблема. Водећи принцип образовања за очување животне средине је научити омладину како да размишља, а не шта да размишља о животној средини. То ће их усмерити да прихвате личну одговорност о повезаношћу са животном средином, као што ће и изградити вештину за значајно учешће у дебатама. Стратегија обухвата да учествују активно у шумско-привредним и другим активностима на пољу очувања природе.

Дрвеће, шумски производи и шумски екосистеми обезбеђују идеалне услове за изучавање сложености одрживог развоја. Изучавање шума у Р.Бугарској и Р. Србији помаже у комплексном представљању проблема, са којима се суочавају осетљиви шумски системи. Могуће је добити знање и разумевање о томе како функционише шумски екосистем, како људи искоришћавају производе и како раде у шуми. Сходно томе та знања могу Пројекат №СВ007.2.32.170 *“За сваког, ко је спасао дрво (FOREST)”* је финансиран од ЕУ посредством програма –ИПА Бугарска-Србија

бити проширена, да би били обухваћени глобални проблеми, са којима се шуме суочавају.

Обука се може остварити на покривеном или на отвореном простору, али је приоритет Стратегије да свака обука о шумским екосистемима обухвата некакву узајамну повезаност са дрвећем, цвећем, биљкама, печуркама, водом, животињама и др. на отвореном..

Шумско образовање је повезано с искоришћавањем производа од дрвета и елемената шумских екосистема, који су образовни ресурс и за друге дисциплине, као што су математика, уметност, наука, физичко васпитање и др. или за емоционални и социјални развој.

II. КОНЦЕПЦИЈСКИ ОКВИР ЗА РАЗВОЈ ДУГОРОЧНЕ ВИЗИЈЕ

Утврђивање концепциског оквира при развоју Дугорочне стратегије за укључивање младих људи у активности за аштиту природе у Пројекту “For everyone saved a tree (FOREST)” је резултат неопходности њеног коришћења као аналитичког инструмента, за спровођење дедуктивних и емпиријских истраживања у различитом обиму и у различитом контексту. Полазећи од наведеног, њено опредељење подразумева широк дијапазон варијација, тако да је неопходно њено изричито усмеравање ка циљевима пројекта. Тежња учесника пројекта је да концепцијски оквир буде усмерен и конкретизиран ка јасној општој визији за наставак и развој сваке од активности које су део пројекта у Пројекат *№СВ007.2.32.170 “За сваког, ко је спасао дрво (FOREST)”* је финансиран од ЕУ посредством програма –ИПА Бугарска-Србија

наредном, будућем времену/периоду и постизање значајних резултата при укључивању већег броја младих људи у њиховом остваривању.

О неопходности стратегије говори велики број проучавања у свету о повољном утицају директног контакта младих људи са природном средином. У свом истраживању 103 изабраних међународних литературних извора који проучавају узајамну корист од директног контакта са природом, група аустралијских и британских научника (, L., et al. 2013. What are the Benefits of Interacting with Nature? *Int. J. Environ. Res. Public Health*, 10(3), 913-935) прави важне закључке, међу којима су:

- ✚ Сложени инструменти, доступни у екологији за мерење карактеристика биолошке компоненте пејсажа, као богатство видова, биљна структура и састав бића, су могли дати користан увид на овај проблем.
- ✚ Постоји пуно доказа који доказују да природни услови могу имати велики број корисних ефеката.
- ✚ Узајамне везе са природом могу утицати повољно на понашање, академска достигнућа и социјалне вештине пре свега деце, нешто што би се могло одразити и на школске наставне програме.
- ✚ Доказано је да, узајамна повезаност са природом може донети ред психолошких бенефита, когнитивних, физиолошких социјалних, опипљиве и духовне користи, тако да је доступност зеленог пространства и природних

Пројекат №СВ007.2.32.170 “За сваког, ко је спасио дрво (FOREST)” је финансиран од ЕУ посредством програма –ИПА Бугарска-Србија

зона веома важан за олакшавање реализације активности,
које су корисне за људско благостање.

Концепцијски оквири (теоретски оквири) јесу врста теорија. Концепцијски оквир Стратегије приказује могуће смернице активности и захтева да се уједине сви аспекти укључивања младих људи у активности повезане са очувањем животне средине.. То даје одговоре на питања према којима је усмерена ова Стратегија , какав је њен циљ, које су стране у процесу реализације циљева, методологија и какве су могућности њене будуће надградње.

Fig. 1 Радионица са младим учесницима пројекта “FOREST” – Препознавање дрвећа и врста жбуња

Пројекат №СВ007.2.32.170 “За сваког, ко је спасио дрво (FOREST)” је финансиран од ЕУ посредством програма –ИПА Бугарска-Србија

Према Dodev et al. (2020) разумевање користи од узајамне везе са шумама је важно за подршку и побољшање благостања људи и треба бити јасно идентификовано и систематизирано, као основа за ангаживање младих у политике и управљање шума на свим нивоима. Основне користи од ових узајамних веза са шумама могу бити уопштене, као што следи:

- Физиолошке - Позитивни ефекат на физичку функцију човека / или физичког здравља (Dodev et al., 2020).

- Психолошке - Позитивни ефекат психичких процеса и емоција човека (Dodev et al., 2020).

- Когнитивне - Позитиван ефекат на когнитивне способности или функција човека, као и обезбеђивање образовних могућности у отвореној и здравој средини (Dodev et al., 2020).

- Социјалне - Позитиван ефекат на социјалне вештине, интеракцију, понашање и начин живота (Dodev et al., 2020).

- Духовне - Позитиван ефекат на културна и религиозна интересовања и духовно благостање (Dodev et al., 2020).

- Економске - Позитиван ефекат на локалне економије и запосленост, посебно у мањим и удаљеним планинским регионима (Dodev et al., 2020).

Стратегија је усмерена ка младим људима Републике Бугарске и Републике Србије, деци предшколског и школског узраста, као и према омладини. Подела младих на ове групе је резултат вишегодишњих Пројекат №СВ007.2.32.170 “За сваког, ко је спасао дрво (FOREST)” је финансиран од ЕУ посредством програма –ИПА Бугарска-Србија

истраживања утицаја природне средине на људски развој. Будући да недостаје јединствена уједињавајућа теорија (Lerner 2002) о развоју повољног окружења, неко аутори (Bronfenbrenner – 1979; 1995; Erikson – 1968; 1985) интегришу неколико теорија и концепција, које диференцирају особености ових група. У предшколском узрасту, развија се осећај о циљу, или циљевима, а деца школског узраста развијају компетентност, при чему овладавају академским и социјалним вештинама.. У адолесцентном периоду изазов је научити ко је човек и где је његово место у свету. Ове особености дају могућност да буду планирани различити приступи, да би се омладина развила успешно. Стратегија се залаже да докази добивени у истраживањима повољно делују на природну средину и да њене активности уједно повољно утичу и на све три старосне групе, претходно наведене. То је непосредни резултат међусобног односа индивидуе и околне средине (егзосистема), а посебно на физички и когнитивни раст.

Различита истраживања (EWERT, AL., GR. PLACE, J. SIBTHORP, Early-Life Outdoor Experiences and an Individual's Environmental Attitudes Published Online: 18 Oct 2011) доказују значај преживљавања у природи у раном дечјем узрасту (претшколског узраста) , о актуелним еколошким појмовима и емоционалној блискости са животном средином у старијем узрасту индивидуе..

Проучавање око 700 ученика (Franz X. B., 2010. The Influence of Short-Term Outdoor Ecology Education on Long-Term Variables of Environmental Perspective. The Journal of Environmental Education, Pages 17- Пројекат №CB007.2.32.170 “За сваког, ко је спасао дрво (FOREST)” је финансиран од ЕУ посредством програма –ИПА Бугарска-Србија

29), је показало да еколошка обука на отвореном ствара позитивне промене у индивидуалном понашању и повећава когнитивни ниво.

Констатовани дугогодишњи пад броја посета природним срединама од стране младих људи, базиран на многобројним међународним истраживањима, пропраћен интензивним гледањем филмова, играњем видео игара, коришћењем интернета, је огромна штета за њихов развој. Бројни истраживачи означавају еколошку обуку у природи, као помоћно средство за стварање компензацијских механизма за савладавање криза кроз етапе њиховог психосоцијалног развоја. Учешће у привредним активностима као и у области очувања шумских екосистема би допунило тај процес.

Зашто шумски екосистеми?! Тежња свих земаљских екосистема у развоју јесте постојање шумског екосистема на територији на којој нема ограничавајућих фактора. Шумски екосистеми, по јединици површине, у највећем степену примају сунчеву радијацију, имају највећу биомасу и биолошку разновидност. Они су најзаступљенији од копнених екосистема на трофичном нивоу и прелаза енергије кроз њих.

Искоришћавање пошумљавања за обуку омогућује потпуно упознавање младих људи са компонентама и елементима екосистема и фактора, који утичу на њихов развој. Са друге стране, контакти деце са шумама позитивно утичу на њихово здравље и физички развој, са својим микроклиматским карактеристикама, чистим ваздухом, естетским перцепцијама и емоционалним добитком.

Пројекат №CB007.2.32.170 “За сваког, ко је спасио дрво (FOREST)” је финансиран од ЕУ посредством програма –ИПА Бугарска-Србија

Географски положај Бугарске и Србије, орографски услови територија, конзервацијски статус шумских екосистема и степен искоришћености су претпоставке изузетне разновидности и великог потенцијала за еколошко образовање адолесцената.

Циљ Стратегије је, на основу добијених резултата сваке од активности пројекта, да представи општу визију о обуци и васпитању младих људи, за постизање трајних знања, вештина и способност за очување шума, повећање њиховог самопоуздања и мотивације да остану у сопственој земљи, и да воде бригу о природи. У основи ове визије је комплексни приступ, при коме, кроз игре, забаву, обуке, рад и др. се остварује запознавање младих људи са природним карактеристикама (рељеф, клима, тло, биљна и животињска разновидност и др.) шумских екосистема, корист за човека од експлоатације екосистема, као што је смањивање човековог штетног утицаја на истог.

Ко су учесници/стране у процесу реализације циљева Стратегије?

За обуку и васпитање младих поколења, одговорност припада целом друштву. Али, за остваривање добрих резултата према Стратегији по Priority Axis: 3. Environment, Specific Objective: 3.2. Nature Protection у оквирима Project №CB007.2.32.170 “For everyone saved a tree (FOREST)” неопходно је одредити учеснике/стране у процесу реализације и њиховог ангажовања.

Пројекат №CB007.2.32.170 “За сваког, ко је спасио дрво (FOREST)” је финансиран од ЕУ посредством програма –ИПА Бугарска-Србија

Стране у процесу реализације циљева Стратегије могу се поделити на две групе – млади људи (названи кратко **обучавани**) и структуре и људи ангажовани с њиховом обуком укључивањем у заштити природе (названи кратко као **тренери**), али садржајна је њихова подела преко конкретизације у поједине подгрупе. Ово омогућава да се изврши правилно одређивање специфика циљева, приступа, метода, инструмената за сваку једну подгрупу обучаваних. Диференцијацијом тренера постиже се јасно разграничење ангажованости и одговорности за постизање циљева Стратегије.

Обучавани, који су објекат Стратегије, укључују 3 (три) старосне групе у развоју личности, опредељене у теорији Ерика Ериксона Ова теорија се заснива на епигенетском принципу, према којем човек пролази кроз генетски предодређене етапе психосоцијалног развоја, које су специфичне за сваку узраст. У концепцијском оквиру користи се теорија конфликта и баланса, неопходна за постизање превазилажења криза у развоју личности. Док буде прелазио млади човек кроз кризе/конфликте сваке етапе, од великог је значаја дали ће то бити повољно за будући развој личности. Свака следећа етапа се базира на резултате развоја у претходним етапама.

Три старосне групе, које су укључене, као обучаване у процесу реализације циљева Стратегије су следеће:

✚ Група деце узраста од 3 до 6 година. Овај период је важан за каснији развој идентитета личности. У том узрасту почиње да стиче сопствен идентитет, да прави планове у Пројекат №CB007.2.32.170 “За сваког, ко је спасио дрво (FOREST)” је финансиран од ЕУ посредством програма –ИПА Бугарска-Србија

својим играма, што доприноси изградњи психосоцијалних позитивних квалитета о иницијативи, циљу, храбрости, радозналости, креативности, стваралаштву. Преживљавање неуспеха у овом периоду може довести до стварања неодлучности, зависности од околине и осећања кривице. Укључивање деце овог узраста у екскурзије и игре у природи ће повећати могућност за проширење спектра њихове личне иницијативе у стваралачком интерпретирању нових врста забаве. Упознавање са различитим и неопходним за њихову свакодневицу, условима у шуми, стимулисаће радозналост и свесност о постигнутим циљевима и превазилажењу потешкоћа. . За ову старосну групу изузетно је важна дефинисана породица, а правилно планирани објект посете, дужина трајања и изграђано поверење у вршиоце обуке, одлазак у природу, створиће услове за лак прелаз ка следећој етапи психосоцијалног развоја личности –одлазак у школу.

- ✚ Група младих људи школског узраста (од 7 до 12 година). За време овог периода психосоцијална криза пролази кроз нову средину – у школи. У овом узрасту млади људе се уче раду и то је припрема за успешно решавање њихових будућих социјалних задатака. Преко спознаје и развоја трудољубивости изграђују се психосоцијални позитивни квалитети уверености у сопствене способности и тежњи ка

Пројекат №СВ007.2.32.170 “За сваког, ко је спасио дрво (FOREST)” је финансиран од ЕУ посредством програма –ИПА Бугарска-Србија

успеху, док би неуспеси током овог узраста. могли довести до губитка жеље за учењем, неспособност за реализацију и инертност.. Специфична психосоцијална реакција (модалност) индивидуе овог узраста је завршити, уједините ствари, штоје од значаја за будућу реализацију личности у животу. Ангажовање младих људи у активности за очување животне средине поклапа се са приоритетима изградње позитивних квалитета личности у овом периоду. Главни циљ групе овог узраста, је да при планирању активности , то требају бити оне повезане са радом у шуми, преко којих ће се стећи знања о шумским екосистемима, о користи за човека од експлоатације шума, као и спознаји о утицају човека у односу на шуме. Ангажовање омладине у активности за очување животне средине има и додатни позитивни ефект на превазилажење психосоцијалне кризе у школи преко диверсификације са природом, што ће смањити ефекте конфликта у школској средини.

- ✚ Група младих у адолесцентном узрасту (од 13 до 20 година). Овај период је најважнији у развоју личности. За време овог период, адолесценти синтетишу своја искуства и интензивно траже људе и идеје, којима верују, да би формирали свој идентитет и да би изградили своје ја. То је основа да изграде повољне психосоцијалне квалитете, да верују у себе и своје вредности. Током друге половине овог

Пројекат №СВ007.2.32.170 “За сваког, ко је спасао дрво (FOREST)” је финансиран од ЕУ посредством програма –ИПА Бугарска-Србија

периода адолесцент почиње да доноси одлуке о својој будућој професионалној активности (професионални идентитет). За разлику од претходне групе акценат треба бити развој когнитивне способности индивидуе, и на другом плану, изградња трудољубивости. Преко учешћа младих људи у активности у области животне средине, они ће схватити улогу науке у њиховим животима и њихову везу са истом, да би били активни на пољу очувања и побољшања животне средине. Из овог разлога неопходно је приоритетно укључивање науке у активности ове старосне групе, што ће повећати когнитивни процес, мотивираће младе људе да одаберу науку као своју професију, да остану у својој земљи и да воде бригу о природи. Реализација когнитивног процеса у природи и ангажовање адолесцената у активности улажући свој рад, помоћи ће формирању њиховог идентитета. . Повећањем њихових искустава и проширивањем њиховог људског окружења, биће ограничен развој инвалидитета њихове личноисти, као осећај бесмислености, бесциљност, бескорисност, фанатизам.

Тренери, као страна у процесу реализације циљева Стратегије, укључују широк спекрат државних, општинских, омладинских и невладиних структура и организација, бизниса, добровољаца и др., уједињени принципом партнерства. Страна тренера није неопходно да Пројекат №СВ007.2.32.170 “За сваког, ко је спасио дрво (FOREST)” је финансиран од ЕУ посредством програма –ИПА Бугарска-Србија

буде конкретизирана, с једне стране због велике разноликости могућих учесника у процесу реализације активности након укључивања младих људи на пољу очувања животне средине, и са друге стране, због принципа у Стратегији отвореног система, о неграничености у времену и могућности развоја. Део тренера је прецизиран у наредним главама Стратегије, као основне структуре у реализацији стратешких и оперативних циљева, координације, остваривања, мониторинга и финансирања активности.

За циљеве Стратегије, организација и руководство активности, након укључивања младих људи у заштиту природне средине и њиховог упознавања са карактеристикама шумских екосистема, свако ко схвата могућности обуке, може добити представу о дрвету и шумама, комбиновано са приступом ресурсима шумског образовања. С друге стране, обука специјалиста у шумским школама, намеће потребу од обученог руководиоца. Запознавање младих људи са карактеристикама шума и њихових еколошких проблема, за разлику од шумске школе, предлаже бројне могућности у различитом контексту, од једнократног искуства до дугорочнијих програма.

Методологија.

Изазов је за тренере реализација великог броја различитих функција васпитно-образовног рада са младим људима: интелектуално-изграђујући, комуникативно-инклузивни, еколошко-оријентирајући, организаторско-социализирачки, емоционално-регулирајући, социјално-адаптирјући и др. Еколошко образовање и изградња еколошке културе је Пројекат №СВ007.2.32.170 “За сваког, ко је спасио дрво (FOREST)” је финансиран од ЕУ посредством програма –ИПА Бугарска-Србија

сложен и веома дуг процес. Конкретни резултати се посматрају након неколико година и то налаже да се са обуком настави и пре и за време онразовног процеса. Из тог разлога Стратегија захтева коришћење свих конкретних метода, специфичних за различите група узраста, као што су: лекције у природи, истраживање случаја, визуелизација, дискусија, ализиране, brain storming, радна група, решавање проблема, мозъчна атака, работна група, решавање на проблем, играње улога и симулацијске игре и др.

Главна предност обука у природи и узајамна веза са њом је у томе што се конкретне и апстрактне информације преносе на конкретан и директан начин. На овај се начин постиже већа ангажованост младих људи, а уједно се и повећавају могућности за разумевање информација и за добијање закључака на личном нивоу.

III. Европски и национални контекст

Заједничко између различитих континената, држава, територија јесте прошло, садашње и будуће стање света организама. Свуда тај свет има једнаке карактеристике у правцу сопственог развоја – максимално усвајање потенцијала територија и константно усавршавање компонената и елемената екосистема. Њихова еволуција има витални значај за опстанак човека. Милиони години природних еволуцијских процеса у прошлости осигурали су огроман генетски фонд планете и богатство витално за нас важних биоресурса.

Европски контекст

Пројекат №СВ007.2.32.170 “За сваког, ко је спасио дрво (FOREST)” је финансиран од ЕУ посредством програма –ИПА Бугарска-Србија

С развојем људске популације у Европи, животна средина је претпела и наставља да трпи значајне, најчешће негативне, промене различитог степена и квалитета у различитим географским регионима. Ове промене и њихова специфика су кључеви за развој стратегија одрживо подршке екосистема, за изградњу еколошке културе и понашања човека, а посебно младих људи. Историја промена шума на европском континенту и утицај људске цивилизације у различитим периодима свог развоја у различитим регионима су европски континент и влиянието на човешката популација през различните етапи от развитието си в различните региони са индикативни за обим и правац утицаја човека ба животну средину. Извештавање о овој специфика даје могућност за тачно одређивање и развој правилних решења о коришћењу шумских екосистема, као и за апликацију најбољих достигнућа у планирању, финансирању, организацији и остваривању активности укључивањем младих људи у очувању животне средине и изградњу еколошке културе код њих.

Тежња сваког копненог екосистема је да достигне у свом завоју до шумског екосистема. У њему је апсорпција сунчеве енергије најпотпунија и круг супстанци и извора енергије доводе до највећег складирања биомасе по јединици површине. У шумама је концентрирано око **90%** свеукупне биоразноликости на копну. Једино лимитирајући природни фактори, као што су географске карактеристике и клима, задржавају развој екосистема да достигне до шума. Због повољних услова, око **80-**

Пројекат №СВ007.2.32.170 “За сваког, ко је спасио дрво (FOREST)” је финансиран од ЕУ посредством програма –ИПА Бугарска-Србија

90% територије Европе је пре 10 000 година било прекривено густим вековним шумама.

Повећање броја људске популације и прелазак кроз различне етапе у развоју људских цивилизација, довело је свуда, а највише на Европском континенту. Само 4% шума у Европској Унији није промењено од стране човека. Једна од основних карактеристика при формирању и развоју сваке цивилизације је осећај одвојености од природног окружења код људи, што омаложава значај природе.

У различитим деловима Европе промена шумског покривача дешавала се са различитим темпом и различитог степена. Први значајни негативни утицај на шумски покривач континента започео је с развојем древних цивилизација у региону Средоземног мора и у региону Балтичког мора при експанзији викинга. За савремени квантитет шума основну улогу имају аграрна и индустријске револуције, које због њихових раније спровођења у Западној Европи изазивају крчење шума са већег дела њихових територија. О томе најбоље говори садашња заступљеност шумских екосистема насупрот површине појединих држава (Ирска – 6%; Уједињено Краљевство и Холандија по 11%; Данска – 12%; Белгија– 22%; Француска – 25%). Са друге стране, у Централној и Источној Европи, са изузетком Грчке, могу се видети нетакнуте шуме све до XX века. То је одредило ранију реакцију тих држава за заштиту шумских екосистема и јако заступање за еколошко образовање младих и изградњу еколошке културе у њима. Резултат наведеног је прихватање еколошке политике и Пројекат №СВ007.2.32.170 “За сваког, ко је спасио дрво (FOREST)” је финансиран од ЕУ посредством програма –ИПА Бугарска-Србија

од стране осталих европских држава , као резултат чега се може констатовати константно повећање површине шума током протеклих година у Европи.

За дефинисање шума, за циљеве међународне статистике шумске привреде, Евростат прати класификацијску шему, израђену од Организације за храну и пољопривреду (ФАО) при Организацији Уједињених Нација ,користећи ову дефиницију: „шума“ је копнена површина са више од 10 % корона дрвећа (или са еквивалентном густином насада) и са површином већом од 0,5 ха, с тим што да је дрвеће достигло висину од бар 5 метара при својој зрелости. Одређене на ова начин, шуме Уније се распостирају на 182 милиона хектара (5 % од шумске површине на светском нивоу). Ове обухватају око 43 % од површине Уније.

Постоји значајна разлика у дефинисању концепта шума према дефиницији ФАО и теорије шумарства у односу на минималну густину вегетације дрвећа. Према шумарству, терени покривени коронама дрвећа од 10 до 30 процената не формирају шуму у смислу овог концепта процента не оформљају гора у смислу на това појаме, већ ред. Због великог растојања између дрвећа, она не остварују међусебне везе, а еколошке функције (микроклиматске, водорегулирајућемикроклиматични, водорегулираци, за заштиту тла, рекреацијске и др..) тих површина су различне у поређењу са шумским екосистемима . Наведено би требало бити део извештаја, како код Пројекат №СВ007.2.32.170 “За сваког, ко је спасио дрво (FOREST)” је финансиран од ЕУ посредством програма –ИПА Бугарска-Србија

*статистичких прорачуна површина узетих код проучавања шумских система, тако и код спровођења циљева **Стратегије** за постизање високе еколошке културе и сазнања код младих људи.*

Охрабрујући констатације о развоју шумског покривача на територијама држава Уније и Извештаја Комисије за пољопривреду и развој сеоских региона (Committee on Agriculture and Rural Development) од 11.09.2020 г. односно о „Европској стратегији о шумама – перспективе“ и Резолуције Европског парламента од 8 октобра 2020 године, односно Извештаја. Део ових констатација су следеће:

- ❖ Током последњих десетлећа шумски ресурси Европске уније се повећавају са гледне тачке шумске покривености и обима истих;
- ❖ Велики део активности у привређивању шумама је усмерен ка повећању њиховог конзервацијског статуса и повећењу биолошке разноликости;
- ❖ Власници и управитељи шума у ЕУ имају дугу традицију и искуство у управљању вишефункционалних шума;
- ❖ Да шумска привреда ЕУ већ ради по највишим стандардима одрживости.

Извештај је свеобухватан у односу на све аспекте одрживог и активног управљања шума, укључујући економске секторе повезане са шумама,

Пројекат №СВ007.2.32.170 “За сваког, ко је спасио дрво (FOREST)” је финансиран од ЕУ посредством програма –ИПА Бугарска-Србија

енергетска политика, научна истраживања и иновације, подаци добијени коришћењем сателита,, али и сугестијама за резолуцију Европског парламента недостаје једна важна иницијатива за активности о изградњи еколошке културе и сазнања из осталих делова друштва, што недостаје привреди и развоју шумске привреде. Овај је део несразмерно већи и људи су директни потцијални корисници шумских екосистема. Њихова одговорност ка заштити и развоју природних компонената је исто тако веома велика. Недостатак специјализованих знања код њих за процесе у тим сложеним екосистемима треба бити компензирана изградњом еколошке културе још у најранијем узрасту. Укључивање у такву иницијативу одговориће практично на предвиђене циљеве у Оперативној Стратегији за омладину УНЕСКО-а 2014-2021 (UNESCO Operational Strategy on Youth 2014-2021) „Побољшавање инвестиција у научним истраживањима, политикама и програмима за стварање стимулирајуће и базиране на правом окружењу, у којој омладина просперира, враћајући наду и осећај за заједницу, при чему се ангажују као одговорни социјални партнери и иноватори.“.

Обављена проучавања при Пројекту №CB007.2.32.170 “For everyone saved a tree (FOREST)”, Interreg-IPA CBC Bulgaria–Serbia Programme 2014–2020, за спроведене активности у европским државама у односу на укључивање младих људи у заштити животне средине и изградњи њихове еколошке културе, констатирала су различите степене заступљености и ефективности таквих активности у различитим државама. Пријавена е

Пројекат №CB007.2.32.170 “За сваког, ко је спасио дрво (FOREST)” је финансиран од ЕУ посредством програма –ИПА Бугарска-Србија

јасна тенденција ефективнијих организација и ангажовања већег дела младих људи у активностима за заштиту животне средине у државама у којима је човек имао највише утицаја на природу и у којима има најмање површина покривеним шумама. Пример за то је Велика Британија (Енглеска, Шкотска и Велс) са Иницијативом о Шумском образовању (FEI), која је створена током 1992 г. и укључује партнерство широког круга органа, укључујући и организације грађанског дрштва, државних и општинских органаиација и шумског и образовног сектора. Јаке стране FEI су флексибилна структура управљања, широко обухватна и ефективна мрежа група кластера (са више од 20 000 учесника просечно годишње у иницијативама), које одражавају локалне потребе и интересе, као и финансирање и лидерство, засновани на местните нужди и интереси, както и финансиране и лидерство, засновани континуитету.

At European level, there are many initiatives aiming to involve young people in activities to protect forest ecosystems in order to build environmental awareness, such as:

- Youth and Environment Europe (YEE) is a federation of 45 youth, environmental organizations from 28 European countries. YEE organizes and encourages all activities that can increase the knowledge, understanding and appreciation of nature and the awareness of environmental problems among young people in Europe. Its aim is to promote the commitment of youth to the principles of environmental conservation.

Пројекат №СВ007.2.32.170 “За сваког, ко је спасио дрво (FOREST)” је финансиран од ЕУ посредством програма –ИПА Бугарска-Србија

- Youth Working Party. The Youth Working Party prepares items for discussion by EU ministers for youth. Its work includes youth issues such as: participation and active citizenship, including through 'structured dialogue; solidarity and social inclusion of young people; recognition of the value of informal and non-formal learning; youth work; opportunities for young people in education and training and in the labor market;

In addition to the exciting initiatives, a resolution of the Council of the European Union for European cooperation in the youth field and adopting a European Union Youth Strategy 2019-2027 was accepted in 2019. Part of the resolution is the chapter 10 - SUSTAINABLE GREEN EUROPE, which deals with the inclusion of the young people in environmental activities and more specific to ensure everyone, including the young people, knows the effect of their actions on the environment. Some of the main fundamentals of the future strategy are:

- Empower the entire society, especially young people, to act as agents of change for environmental and sustainable development.
- Take into account the environmental impact of every policy and life decision, while ensuring that young people are included in sustainable development policy-making on all levels.
- Increase international cooperation to eliminate environmentally harmful production and consumption.

Пројекат №CB007.2.32.170 “За сваког, ко је спасио дрво (FOREST)” је финансиран од ЕУ посредством програма –ИПА Бугарска-Србија

Support and strengthen opportunities for young people to volunteer in the environmental sector.

- Ensure everyone, especially young people, has access to eco-friendly infrastructure for living a more sustainable lifestyle.
- Expand research and innovation into eco-friendly solutions and technologies.

Организација и иницијативе држава Европске Уније, након укључивања младих људи у активности заштите шумских екосистема са циљем изградње еколошке свести, насупрот постигнутим успесима, немају комплексан карактер. Оне подржавају локалне пројекте без јединствене концепције и методологије, наслоњени на широко обухватним националним и међународним мрежама са структуром управљања и начина финансирања. У таквим кластерним мрежама, укључене су све могуће државне, општинске, приватне и невладине структуре и организације за реализацију активности из области еколошког васпитања младих људи, и они у њима могу исказивати конкретне интересе и потребе различитих старосних група. Чак и иницијатива ФАО – Глобални пројекат за шумско образовање (FAO-ITTO-IUFRO), која постоји више од двадесет година, није до сада развила визију и стратегију и развија се на нивоу мањих структура у појединим државама са ограниченим бројем чланова, имајући консултантске функције. Правац развоја шумског образовања (еколошко васпитање и обука младих људи у природи) у ЕУ је усмерен углавном ка организовању и финансирању професионалне или

Пројекат №CB007.2.32.170 “За сваког, ко је спасио дрво (FOREST)” је финансиран од ЕУ посредством програма –ИПА Бугарска-Србија

специјализиране обуке у средњим и вишим школама шумске привреде. То не омогућује да буду искоришћени, са једне стране, велики потенцијал шумских екосистема за васпитање и образовање, а са друге, велики део младих људи од друштва, у свом даљем развоју не добија могућности да постану равноправни социјални пертнери.

Национални контекст

Историја промена шумског покривача на територији Републике Бугарске и Републике Србије прати историјски ток уништавања вековних шума у Европи са неким особеностима.

У прошлости територије Бугарске и Србије су биле прекривене густим непроходним шумама. Летописци и путници описују упечатљиво дрвеће на планинама и низинама, преко којих су пролазили. Најбоље је описана током 1096 године „Велика бугарска шума“ (лат. *Silva Magna Bulgarica* или *Silvas Bulgarorum*), као „огромна и обимна“ (*ingentia et spatiosissima*) и распрострањена „надугачко и нашироко“ (*longe lateque*). То је била шумска зона са вековним храстовим шумама, која се простирала између Београда и источног краја пролаза Трајанових врата, на почетку Тракијске низине, за коју је било потребно више од осам дана да би се прешла. Успомена на њу јесте Гранитски храст (*Quercus robur* L.) – најстарије дрво у Бугарској, старости од око 1650 година. Још су у Средњем веку били чувене и опширни шуме Лудогорја (Делиорман), које су биле називане „морем од дрвећа“ (*ağaç denizi*). Основни видови дрвећа су били – летњи

Пројекат №СВ007.2.32.170 “За сваког, ко је спасио дрво (FOREST)” је финансиран од ЕУ посредством програма –ИПА Бугарска-Србија

храст (*Quercus robur* L.), благун (*Quercus frainetto* Ten.) и цер (*Quercus cerris* L.).

Fig. 2. Гранитни храст (*Quercus robur* L.) - најстарије дрво у Бугарској, старости од око 1650 година

Путници су током Средњег века пролазили кроз низине, през средновековието са минавали през низинните, брдовите и равничарске територије Балканског полуострва, и њихови су описи се односе на карактеристичне за те терене широколисне биљке. Исто тако, и све планине на границама Бугарске и Србије су биле прекривене у прошлости вековним иглолисним и мешано иглолисним и широколистним шумама. Пројекат №СВ007.2.32.170 “За сваког, ко је спасио дрво (FOREST)” је финансиран од ЕУ посредством програма –ИПА Бугарска-Србија

Доказ за то је Бајкушева мура (*Pinus heldreichii* Christ) – црна мура старости од више од 1300 година.

Fig. 3. *Pinus heldreichii* Christ - Босански бор, стар више од 1300 година, лоциран у Пиринском Националном парку

Уништавање шумског покривача на полуострву и у савременим границама обеју држава почело је с развојем древних цивилизација у региону, при чему су још од тих времена највише биле засегнуте шуме у јужним деловима Балкана. О томе сведочи мали део шумских екосистема у савременим границама Грчке, где им је учешће У оквирима Србије и Бугарске темпо смањивања шумског покривача у истом том периоду, па и у следећим периодима развоја је ишло веома спорије. Разлог за то је и Пројекат №СВ007.2.32.170 “За сваког, ко је спасио дрво (FOREST)” је финансиран од ЕУ посредством програма –ИПА Бугарска-Србија

каснији, у поређењу са Западном Европом, развој аграрне и индустријске револуције, што је допринело да Бугарска и Србија имају веће делове својих територија, 29% и 34%.

Данас, вековне шуме постоје још увек у различитим географским регионима Балканског полуострва. Шуме имају додатно богатство које чине велика биолошка разноликост биљних врста у шумским екосистемима као и биогеографска разноликост Бугарске и Србије. Географски положај двеју земаља, њихове климатске карактеристике и њихова орографија су разлог што су те биљне и животињске разноликости значајно веће у поређењу са осталим регионима Европског континента. Хоризонтална зонација, вертикални појас, и азоналност укључују Средноевропску, Степну, Средоземно морску, Бореалну, Арктичко алпску, Понтијску, Колхидску вегетацију и повезан с њом животињски свет. Вегетација са дубоким историјским коренима, као на пример коренска шумска бића јужно евксинског типа са високом природношћу, који су доказ за копнену повезаност Европе и Азије на месту Босфорског залива.

Велика шумска разноликост даје могућност за потпуну припрему младих људи у два основна правца деловања људи у односу на шумске системе – побољшавање њиховог конзервацијског статусаподобряване на конзервационни им статус и одрживо коришћење. Постојање старих природних и савремених шума, под утицајем или створених од човека, са различним темпом и смерницама развоја, као и богатство информација о еволуцији живог света и савремене тенденције развоја биолошке Пројекат №СВ007.2.32.170 “За сваког, ко је спасио дрво (FOREST)” је финансиран од ЕУ посредством програма –ИПА Бугарска-Србија

разноликости због глобализације људске цивилизације и промене климе, натераће младе да извуку трајне поуке.

Суштинска карактеристика Бугарске и Србије је присуство великог броја државних обука на свим степенима образовања, као и постојање великих шумских површина, што олакшава организацију, остваривање, мониторинг и финансирање активности за укључивање ученика на пољу заштите животне средине.

Због компактности форми рељефа у обе земље, спровођење когнитивних екскурзија, укључивање у активности привреде, заштита и стварање шума су знатно олакшани.

IV. ТРЕНУТНО СТАЊЕ И ОСНОВНИ ИЗАЗОВИ ПРИ УЧЕШЋУ МЛАДИХ ЉУДИ У АКТИВНОСТИ ЗА ЗАШТИТУ ПРИРОДЕ

Деца могу бити коришћена као ограничавајући фактор при нарушавању животне средине. Њихово учешће је сложен и билатераланс, али на жалост у Бугарској учешће младих људи у еколошким иницијативама није добро развијено на националном нивоу. Недостаје јединствен стратегијски приступ за изградњу еколошке културе свесност код младих људи. Насупрот томе, постоје иницијативе усмерене ка њиховом учешћу у очувању животне средине. На пример, сваке године Министарство животне средине и вода Републике Бугарске организује четири националне кампање:

1. "Дан Земље" -22. Април
2. "Светски дан животне средине" – 5 јун,
3. "Дан реке Дунав" - 29 јун

Пројекат №СВ007.2.32.170 "За сваког, ко је спасио дрво (FOREST)" је финансиран од ЕУ посредством програма –ИПА Бугарска-Србија

4. “Европска недеља мобилности” - 16-22 септембар.

На жалост, њихово трајање је ограничено (само на наведеним датумима) , а ограничено је и учешће младих људи.

У Бугарској делује национална омладинска стратегија 2010-2020 г., али учешће младих људи у очувању животне средине или повећању еколошке културе није назначено, као један од приоритета стратегије. Акцент ове стратегије је на социјалном укључивању младих људи, немајући при томе у виду да су због продужавајућих климатских промена и трансформација ка зеленој економији, очување животне средине и социјални системи јако повезани.

Еколошко образовање је исто тако веома важно за развој вредности и начина живота младих људи. Али опет у бугарској омладинској стратегији то није један од приоритета, иако постоји глава под насловом „Здрав начин живота“. Можда ће у новој стратегији нова зелена политика ЕУ, повећање еколошке културе и укључивање младих људи у активности очувања животне средине бити један од кључних нових момената..

Добар пример за интегрисани информацијски механизам, који размењује информације на Европском нивоу, повезано са ангажовањем младих људи , укључује младе људе у политике, програме и пројекте, повезане са животном средином, са иницијативама EURODESK У БУГАРСКОЈ. Циљеви ових организација су да прикупе информације односно младе људе и њихово учешће у различитим програмима ЕУ и да исте представе на разумљивом језику.

Партнери Министарства омладине и спорта при организовању и спровођењу програма за слободно време ученика су општинске администрације, инспекторати Министарства образовања и наука, спортски клубови, чколска руководства и друге друштвене организације, запосленици у области ваншколских спортских и туристичких активности. Ови догађаји имају за циљ повећање популарности природног начина животакроз активности као што су турузам, оријентација, пењање и Пројекат №СВ007.2.32.170 “За сваког, ко је спасио дрво (FOREST)” је финансиран од ЕУ посредством програма –ИПА Бугарска-Србија

различне друге форме туристичких активности у живој природи. Ови догађаји су спорадични и нажалост њихово је трајање ограничено (само на одређене датуме), а исто тако је и учешће младих људи ограничено.

Fig. 4. Излет за време имплементације пројекта “FOREST”

V. ВИЗИЈА О РАЗВОЈУ ИНИЦИЈАТИВЕ ЗА УКЉУЧИВАЊЕ МЛАДИХ ЉУДИ У АКТИВНОСТИ ЗА ОЧУВАЊЕ ПРИРОДЕ

Развој иницијативе или стратегије за укључивање младих људи активностима на пољу заштите природе је амбициозан задатак, који треба изградити везу између природне средине и младих људи у Републици Пројекат №СВ007.2.32.170 “За сваког, ко је спасио дрво (FOREST)” је финансиран од ЕУ посредством програма –ИПА Бугарска-Србија

Бугарској и Републици Србији, који су имали недостатак или никакве претходне контакте са природом. Основни циљ стратегије је развити стабилну везу и изградити информисаност и разумевање кој младих људи о стању животне средине и природних процеса око њих.. Основна идеја такве иницијативе је убеђење , да ако им се дају потребне могућности, млади људи, који су претходно схватили природну средину као несутинску или периферну идеју за њихове животе, ће открити корист за себе и за природу уколико учествују у иницијативама за очување животне средине. Онда ће вредновати те предности и развиће нови ниво брига и ангажованости за природна места у њиховој околини.

Предложене иницијативе требају обезбедити начине за повећање интереса и привлаћење пажње младих људи, који претходно обично нису били ангажовани на подручју природне средине. Стратегија треба бити фокусирана на ономе што ће мотивисати младе људе да се укључе у активности очувања животне средине што ће упознати младе људе са природном средином , преко стваралачких, али продуктивних начина.Због свега наведеног, предложене иницијативе се требају базирати на следећим изворним линијама:

1. Привлачење пажње преко коришћења иновативних приступа

Бројни аутори су писали о кључној улози визуелних искустава за повећање свесности односно проблеме животне средине и развој емоционалних веза са природом. Визуелна искуства и образовање из области еко-искустава могу укључивати све -од мале деце, која праве уметничка дела Пројекат №СВ007.2.32.170 “За сваког, ко је спасио дрво (FOREST)” је финансиран од ЕУ посредством програма –ИПА Бугарска-Србија

од лишћа и грана, до които правят произведения на изкуството от листа и клони, до фотографија и великих колективних дела заједнице, који подстичу дебате и дијалоге.

Fig. 5. Семинар о еко играчкама у време реализације пројекта “FOREST”

-Високе технологије за посматрање дивље су исто тако добар начин за привлачење пажње младих људи. У граду Нотингему, на пример, веб камера је показала кадрове сокола скитница, који су направили гнезда у центру града, чиме су привукли пажњу великог броја становника ора. В град Нотингам, на пример, уебкамера, показваца кадри от соколи скитници, гнездящи в центъра на града, привлече вниманието на много жители, далеко изван традиционалне групе љубитеља природе.

Пројекат №СВ007.2.32.170 “За сваког, ко је спасио дрво (FOREST)” је финансиран од ЕУ посредством програма –ИПА Бугарска-Србија

Fig. 6. Аустралијски истраживачи су израдили мали чип "ранац", развијен од Intel-а, који може дати нови поглед при лету пчеле.

2. Фокусирање на „забаву“ и „теме“ уместо откривеног фокуса на „природу“ или „очување“

Ова стратегија је углавном предвиђена за неформалне ситуације, у којима је учешће обично добровољно.. Сходно томе, планиране активности требају бити активне и пријатне. То нису планови за лекције и не требају да личе на школу, тако да требају укључивати минималне инструкције и никакве квизове или испите, осим као забавни део дате активности. Ниво ангажованости и забаве ће зависити у великом степену од узраста деце са којима се ради. Оно што ради 6-годишње дете,, вероватно ће бити глупо за 16-годишње дете.

Fig. 7. Кампања за пошумљавање, спроведена за време реализације пројекта “FOREST”.

Пројекат №CB007.2.32.170 “За сваког, ко је спасио дрво (FOREST)” је финансиран од ЕУ посредством програма –ИПА Бугарска-Србија

Fig. 8. Припрема Сцене за природни и друштвен Шумски фестивал „Сајам вилењака и вила“ и „Мабов чаробни сајам“, који су значајни догађају за заједницу, спроведени у локалним шумским територијама, користећи забавне и природно оријентисане активности, који ангажују локалне становнике шума по први пут.

3. Снабдевање „менија“ активности, које одговарају различним потраживањима „Изађимо напољу“

Активности као логоровање, вештине преживљавања у природи, спретност, плетење, планински бициклизам, вештина прераде дрвета, стварање музике и прављење лутака требају се предложити младим људима са различним културним коренима, јер ће помоћи младим људима да открију корист како за себе, тако и за природу.

Пројекат №CB007.2.32.170 “За сваког, ко је спасио дрво (FOREST)” је финансиран од ЕУ посредством програма –ИПА Бугарска-Србија

Fig. 9. Радионица за прераду дрва, организована за време реализације пројекта “FOREST”

4. Сачувајте активности да буду једноставне и ефективне, да би лако могле бити реализоване

Сакупљајте камење, гране и друге предмете напољу и комбинирајте их са играчкама животињама, које већ имате код куће – једноставан начин да преокренете нормалне ствари у могућност замишљене игре. Препознавање птица, које виђамо у природи, преко класификатора за идентификацију птица, може бити искоришћено од родитеља и омладине за посматрање птица за време игара на отвореном .

Fig. 10. Радионица за израду хербаријума – пројекат “FOREST”

Пројекат №СВ007.2.32.170 “За сваког, ко је спасао дрво (FOREST)” је финансиран од ЕУ посредством програма –ИПА Бугарска-Србија

5. Практичне активности, које подстичу групни рад

Млади људи морају бити укључени у мониторинг дивље природе, спровођење дана за активности са децом, подршку дрвећа и компанија за пошумљавање. Исто тако, борба са инвазивним папратима на терену и „шумско баштованство“ су корисни инструменти са подстицање веза са природом уз екипни рад.

Fig. 11. Опоравак угрожених биљних врста за време реализације пројекта “FOREST”

6. Пружање узбудљивих искустава са дивљином

Еколошко образовање и сесије на отвореном увек могу бити укључене у активности, базиране на изучавању природне средине. На пример, спуштања кануом могу бити комбинована са чишћењем водених корита,

Пројекат №СВ007.2.32.170 “За сваког, ко је спасио дрво (FOREST)” је финансиран од ЕУ посредством програма –ИПА Бугарска-Србија

а планинска вожња бициклом може се комбинирати са мерењем дрвећа и одређивањем њихове старости.

Fig. 12. Школска сесија на отвореном и и евалуација здравственог стања дрвећа – пољска активност за време реализације пројекта “FOREST”

7. Коришћење искустава и разне везе са медијима

Када педагози покушавају да усмере младе људе да успоставе везу између себе и природе, суочавају се са великим изазовом. По свему судећи, много је деце изгубило интерес ка природи, из разлога што природа није тако узбудљива као што је случај света електронских

Пројекат №СВ007.2.32.170 “За сваког, ко је спасио дрво (FOREST)” је финансиран од ЕУ посредством програма –ИПА Бугарска-Србија

илузија(Воескел, 2009). Педагози имају велику потребу да на иновативне начине пробуде и изграде осећај код младих људи према свету природе. Једно од могућих решења ове дилеме је да се подржи веза између тренера и учитеља као и да се да се подстичу размишљење и јачање еколошких порука преко коришћења искустава и социјалних медија. Много деце је упознато са коришћењем социјалних медија као што су Facebook и Twitter, а уједно и школе све чешће користе блогове, да би подстакли идеје и достигнућа ученика са својом заједницом и другим школама.

Искуство, добивено ангажирањем чула, може бити јединствен катализатор у развоју „осећаја чуда“ о природи Уметничка пракса нас подстиче да видимо свет изнова, увек као да га видимо по први пут.

На пример:

- У Велокој Британији, у Нотингему, добротворна невладина организација Canal and River Trust, базирана у Милтон Кинсу, користи бројне уметничке активности за ангажовање локалних људи и привлачење интереса људи према каналу: анимирани филм, четири велике лутке, повезани са природом на каналу, информативни арт панел, базирани на искуству плесног пројекта, инспирисани од дивље природе интерактивног лова на блага.
- За време реализације пројектаа “FOREST” створена заједничка база података (ЗБП). Њен циљ је да омогући обраду и анализу

Пројекат №CB007.2.32.170 “За сваког, ко је спасио дрво (FOREST)” је финансиран од ЕУ посредством програма –ИПА Бугарска-Србија

информација и мониторинг проблема, који се срећу у природним стаништима и др. ЗБП ће омогућити непрестану размену информација између младих људи може да укључи и друге учеснике (нова партнерства) са њиховим подацима и предлозима за пројекте. Овај високотехнолошки приступ ће помоћи да се упореди стање видова популација и шумских станишта у обе земље, што ће олакшати узајамну помоћ у случају проблема, а повезаних са нарушавањем екосистема.

Fig. 13. Заједничка база података пројекта “FOREST”

VI. СТРАТЕШКИ И ОПЕРАТИВНИ ЦИЉЕВИ

Стратегија за укључивање младих људи у иницијативе за заштиту животне средине је интердисциплинарни документ, који се базира како на науку, тако и на карактеристике људског друштва и бави се не само са екологијом, већ и са повезаношћу људи са животном средином. Сваки стратешки документ, који се односи на заштиту животне средине, треба да има извесну концепцијску јасноћу у односу на животну средину - преко постављања различитих основних питања, која су повезана са различним областима обука еколошког образовања: знање - разумевање,

Пројекат №СВ007.2.32.170 “За сваког, ко је спасио дрво (FOREST)” је финансиран од ЕУ посредством програма –ИПА Бугарска-Србија

ангажовање - вредности, одговорност - брига и на крају грижа и накрај овлашће компетентности за деловање.. ека од тих питања су следећа: Какв је животна средина? Какав је значај животне средине? Је ли тај значај једнак за све? Која су основна становишта, вредности и етичке норме? Шта се дешава са животном средином? Који су разлози ? Какве су последице? Шта организације могу да учине по том питању? Шта могу урадити поједини људи? Шта требамо преузети заједно? Шта не требамо радити? Како тена може бити егзистенцијално повезана са свакодневицом грађана? Каква треба бити улога образовања по том питању? Не постоје једноставни одговори на ова питања и одговори ће се вероватно разликовати у зависности од контекста. Узимајући у обзир искуство стечено за време рализације пројекта „FOREST“, намеће се следећи приступ за остварење стратегијских и оперативних циљева:

1. Приступ „Корак по корак“

“ За време фазе реализације пројекта „FOREST“ био је направљен закључак да се може постићи боље учешће младих људи, ако учесници таквог пројекта могу радити преко фаза етапног напретка, корак по корак, на тај начин повећавајући своје самопоуздање и искуство током процеса, при чему учесници пројекта у свако време могу престати са радом, уколико то желе. Користи се аналогија „корака“, да би се описао постепени , етапни процес изградње међусобних односа са животном средином. Приступ „корак по корак“ може укључивати следеће етапе:

Пројекат №СВ007.2.32.170 “За сваког, ко је спасио дрво (FOREST)” је финансиран од ЕУ посредством програма –ИПА Бугарска-Србија

- Развијте разумевање важности и значаја локалне природне средине
- Учествујте у експерименталној, практичној, отвореној обуци на отвореном терену и играјте у широм спектру станишта
- Учествујте активно у мултидисциплинарним (математика, писменост, наука, хуманитарне науке, уметности, информацијске и комуникацијске технологије), наставне дејности, фокусирајући се на шеме, стављајући акценат на знања о животној средини.
- Учествујте у индивидуалном и заједничком сврсисходном посматрању, решавању проблема, доношењу одлука и критичком размишљању на теме од личног и групног интереса о животној средини
- Учествујте у серији физичких искустава за изградњу личних снага и способности, отпорност и превазилажење изазова у природи, као што су неравни терени, на предизвикателства в естествената природа, като неравни терени, стрме падине, степенице, скали и стабла дрвећа

- Развој скупа вредности, повезаних са природом, укључујући бригу о животној средини и размена мисли и идеја о идентификацији и решавању проблема животне средине

Fig. 14. Кораци, олицетворење метода “корак по корак ка циљу”

2. Започните на локалном нивоу па затим крените даље

Свака стратегија за укључивање младих људи треба се базирати на приступу надградње који траба почети близу до куће. Млади људи требају почети са извршавањем бројних активности, почевши од прага сопствених домова, као што су садња дрвећа у месним срединама или израда хранилица за птице, у школској секцији. Ако су стратегија, или тачније адекватне заинтересоване стране, које подстичу учешће младих људи у еколошким активностима, разумели специфичне баријере, које сметају Пројекат №СВ007.2.32.170 “За сваког, ко је спасио дрво (FOREST)” је финансиран од ЕУ посредством програма –ИПА Бугарска-Србија

младим људима да буду ангажовани у потпуности у својој животној средини, онда би им могли предложити боље активности за заштиту природе, као што су на пример екскурзије до заштићених локалитета, природних резервата, националних паркова, високих планина и других зелених површина. Коначно, целокупна одговорност за планирање и остваривање активности може бити пребачена на различите групе или на невладине организације. На пример, за време реализације „FOREST“, једна нова и интересантна активност, повезана са очувањем биолошке разноликости и шумских станишта, скупила је омладину заједно, да би посетили два предивна места у близини њиховог родног града Етрополе – природни парк „Небесна пасишта“, близу села Осиковица и букове шуме око Етропољског манастира. Циљеви ових посета на терену били су, као прво, да се локална омладина боље упозна са бројним вредном биљним врстама, и друго, да исте ангажује у неким ресторативним активностима. Осим тога, за време ове екскурзије млади људи су стекли важна знања о основним националним и европским одредбама, повезаних са природо-заштитним статусом биљака и уједно су научили који су методи за заштиту генетске разноликости на терену. Млади људи, који су учествовали у овој иницијативи, у ствари су успели да повећају популацију некох вредних видова за више од 300%, користећи садни материјал тих видова са других локалитета, у којима је њихов број знатно већи. Исте активности су биле планиране за реализацију на различитим локалитетима у Републици Србији, далеко од њиховог родног града.

Пројекат №СВ007.2.32.170 *“За сваког, ко је спасио дрво (FOREST)”* је финансиран од ЕУ посредством програма –ИПА Бугарска-Србија

Fig. 15. Опоравак вредних биљних видова за време реализације пројекта „FOREST”

3. Приступ "Дајте шансу добровољцима"

Иницијативе за заштиту животне средине требају привлачити добровољце да посећују обуке, у којима би могли бити искоришћени и области заштите животне средине и рада у заједници. Добровољци могу имати решавајућу улогу у стварању могућности младим људима да стекну искуства, да остваре међусобну везу са природом, при чему наравно требају бити подржани и охрабрени да буду ангажовани у овој области. Наравно, постоји ризик да дугогодишњи непрекинути допринос посматрачких организација да потисну способнос људи да сами Пројекат №СВ007.2.32.170 “За сваког, ко је спасао дрво (FOREST)” је финансиран од ЕУ посредством програма –ИПА Бугарска-Србија

извршавају потребне активности. У тежњи да се ово избегне, Стратегија или било каква друга иницијатива за укључивање младих људи у заштити животне средине требају радити са омладином и групама на начин, представљајући им постојеће могућности.. У основи овлашћавања добровољаца је стицање нових знања и вештина. Обука добровољаца може бити како формална, (преко акредитираних образовних курсева, тако и неформална (обука кроз праксу). То може обухватити велики број разних вештина у свим аспектима практичне заштите животне средине, преко снимања филмова,, организирања разних догађаја и пружања прве помоћи.добровољци могу исто тако бити упућени у друге групе и организације, да би могли развијати и користити своје вештине, док су други биле охрабривани да добију улогу „амбасадора“ или „шампиона“у заштити животне средине, да би могли мотивисати и инспирисати друге.

Fig.16. Образовни курс и давање могућности добровољцима да помажу као сарадници заједничке базе података пројекта „FOREST“

Пројекат №CB007.2.32.170 “За сваког, ко је спасио дрво (FOREST)” је финансиран од ЕУ посредством програма –ИПА Бугарска-Србија

4. Ангажовање људи у пројектима, до којих им је стало

Један од основних циљева пројекта „За сваког , ко је спасио дрво (FOREST)“ био је да се игради прави осећај за имовину, учешћа и задовољства, да млади људи могу направити видљиво побољшање локалних шумски екосистема. Због тога, један од основних циљева стратегије је да охрабри људе да осете осећај за имовину у односу на животну средину. Тежак је изазов, када у одређеној области нема зелених површина, или су локални природни објекти запуштени, у лошем стању или су били оштећени утицајем људи са антисоцијалним понашањем. Пројекат „FOREST“ демонстрира, да негативне перцепције могу бити превазиђене помоћу малих, лако препознајућих побољшања, као што су садња дрвећа и опоравак вредних биљних врста. Осим тога, за време реализације пројекта, био је направљен категоричан закључак, да је један од најмоћнијих начина за промену ставова младих да се исти укључе у пројекте, који побољшавају локалне природне објекте или стварају нова станишта. Карактеристике овог приступа, који је од највећег значаја, су следеће:

- ангажовање локалних људи у развоју пројекта или еколошких иницијатива од самог почетка
- Укључивање локалних младих људи у развоју почетне пријаве за финансирање
- Фокусирање напора за видљива побољшања

Пројекат №CB007.2.32.170 *“За сваког, ко је спасио дрво (FOREST)“* је финансиран од ЕУ посредством програма –ИПА Бугарска-Србија

- Представљање многобројних и континуираних могућности за ладе људе да се укључе, тако што ће моћи да развију односе међусобно , а и са локалним зеленим површинама
- Искористивши ентизијазам шачице младих и надовезујући се одатле па надаље
- Стварање могућности за популаризацију прослави створених побољшања, да би се изазвао осећај поноса код младих људи

Пројекат №СВ007.2.32.170 “За сваког, ко је спасио дрво (FOREST)” је финансиран од ЕУ посредством програма –ИПА Бугарска-Србија

Fig. 17. Ангажовање младих људи за картографију, евалуацију и побољшање стања популација вредних врста око њиховог родног града Етропоља

5. Изградња информацијске и комуникацијске инфраструктуре

Да би се гарантовало, да ће учешће младих људи у еколошким иницијативама моћи бити подржавано током времена, треба им се обезбедити обука и изградити самопоуздање да извршавају еколошке и по природу пријатељске активности на отвореном, с тим да не буду придруживани од лица који би их надзирали у раду. Из тог разлога треба имати комуникацијску структуру за ширење информација, искуства и ресурса, повезаних са заштитом животне средине. За време реализације пројекта „За сваког, ко је спасио дрво“, партнерства и сарадња, који су били коришћени преко иницијатива на пројекту између партнера и младих из локалних заједница, од виталне је важности карактеристика наследства, остављеног од пројекта, па су у тим односима били постигнути значајни резултати. На основу искуства стеченог за време реализације пројекта, сматрамо, да ће следећи кораци побољшати учешће младих људи у еколошким иницијативама:

- Изградња информацијских канала између школа и разних образовних институција са групама за заштиту природе / природних објеката. Ово ће се обезбедити континуиране могућности да њихови ученици буду ангажовани у природи.

Пројекат №CB007.2.32.170 “За сваког, ко је спасио дрво (FOREST)” је финансиран од ЕУ посредством програма –ИПА Бугарска-Србија

- Боље везе између младих људи који су заинтересовани да учествују у активностима у очување животне средине и младих људи, који нису добро повезани са природом. Ова веза може бити изграђена преко практичних активности на терену да буде настављена у смера формирања нових група. Други да се повежу преко заједничких обука или семинара.
- Широко искоришћавање високотехнолошких канала за комуникације. Размена информација је лакша захваљујући новим веб сајтовима и искоришћавањем могућности социјалних мрежа. Дobar пример у овом случају је заједничка база података (ЗБП), створена за време реализације пројекта „За сваког, који је спасио дрво“.
- Побољшавање управљачке структуре, нови планови за управљање, боље политике за руковођење добровољцима су део неопходних побољшања квалитета, који гарантују, да ће млади људи остати активни и ефективни учесници у различитим еколошким иницијативама.
- Створени материјали, остављени као наследство реализираног пројекта „За сваког, ко је спасио дрво (website, радне књиге, управљање добрим праксама и др.), требају разпрострањени преко друштвених мрежа.

VII. КООРДИНАЦИЈА, ОСТВАРЕЊЕ, МОНИТОРИНГ И ФИНАНСИРАЊЕ

Ова стратегија је намењена углавном за неформалне ситуације, при којима је учешће обично добровољно, али у реализацији стратегије могу учествовати и разне владине и невладине организације, као приватни и бизнис оријентисани субјекти. Због наведеног, координација и Пројекат №СВ007.2.32.170 *“За сваког, ко је спасио дрво (FOREST)”* је финансиран од ЕУ посредством програма –ИПА Бугарска-Србија

остваривање, односно реализација такве стратегије је веома сложен задатак, а сложености долазе из два разлога, прво, због разноликости учесника који могу учествовати у ангажовању младих људи у еколошким иницијативама, и друго, због динамичног и отвореног карактера стратегије, који омогућује њену константну надградњу и усавршавање. Иницијативе које ће бити предложене и које су у сагласности са стратегијом, могу бити организоване и контролисане од различитих заинтересованих страна, које преферирају искуство експерата и неопходне ресурсе за обуку или за или за инспирацију маште младих људи да би учествовали у еколошким иницијативама. Због те огромне разноликости учесника и организација, који могу бити укључени у различите еколошке иницијативе, ми сматрамо, да ће најбољи метод за координацију бити Отворени метод координације (ОМК). То је процес стварања политика или регулаторног инструмента, који не захтева доношење законских иницијатива, а јесте метод меког управљања, који има за циљ да прошири најбоље праксе и да постигне приближавање у односу на учешће младих људи у еколошке иницијативе. То је из разлога што се законодавство не може користити као инструмент за зближавање различитих организација, које могу бити укључене у процесу развоја разумевања код младих људи о значају животне средине, ОКМ се ослања на друге механизме. Ови механизми укључују одређивање смерница које могу помоћи различитим организацијама, које учествују у сличним организацијама, да уче једна од друге и да затим побољшају своје унутарње политике у области животне средине. Предложена стратегија Пројекат №СВ007.2.32.170 “За сваког, ко је спасао дрво (FOREST)” је финансиран од ЕУ посредством програма –ИПА Бугарска-Србија

може бити коришћена као водилња за остваривање најбољег учешћа младих људи у различитим еколошким иницијативама. Заједничка база података може бити погодан инструмент за координацију и мониторинг еколошких иницијатива. Дobar пример је . Дobar пример је Заједничка база података, која је развијена у оквирима реализације пројекта „За све,, који су спасили дрво (FOREST)“.

Финансирање

Различни финансијски инструменти и мере, како на националном, тако и на нивоу ЕУ , могу бити коришћени за подршку еколошких иницијатива, усмерених ка ангажовању младих људи:

- Побољшавање вештина омладинских организација и достављачима услуга за потребе младих људи, за привлачење вањских финансијских ресурса за развој, финансирање и управљање пројеката.
- Обезбеђивање средстава из државног буџета за ангажовање младих у еколошким иницијативама
- - Обезбеђивање средстава из општинских буџета за омладинске програме и еколошке активности
- Обезбеђивање подршке за укључивање младих људи у еколошким иницијативама преко програма Еразмус+ ([Erasmus+](#))
- - Обезбеђивање подршке за сврсисходне активности за развој омладине и зелено предузетништво преко фондова ЕУ у оквирима

Пројекат №СВ007.2.32.170 *“За сваког, ко је спасио дрво (FOREST)”* је финансиран од ЕУ посредством програма –ИПА Бугарска-Србија

оперативних програма „Развој људских ресурса“, „Административни капацитет“, „Развој на конкуренцијске оспособљености бугарске економије“, „Регионални развој“, као и преко „Програма за развој сеоских региона“.

Литература

- EWERT, AL., GR. PLACE, J. SIBTHORP, Early-Life Outdoor Experiences and an Individual's Environmental Attitudes Published Online: 18 Oct 2011
- Franz X. B., 2010. The Influence of Short-Term Outdoor Ecology Education on Long-Term Variables of Environmental Perspective. The Journal of Environmental Education, Pages 17-29
- Franz X. B., 2010. The Influence of Short-Term Outdoor Ecology Education on Long-Term Variables of Environmental Perspective. The Journal of Environmental Education, Pages 17-29
- Keniger, L., et al. 2013. What are the Benefits of Interacting with Nature? Int. J. Environ. Res. Public Health, 10 (3), 913-935
- UNESCO Operational Strategy on Youth 2014-2021